VESTTYSKLANDS OPTAGELSE I NATO

SVEN HENNINGSEN

1. DET EUROPÆISKE FORSVARSFÆLLESSKAB

London- og Parisertraktaternes ikrafttræden 5. maj 1955 – omtrent tiårsdagen for det tredie riges kapitulation i 1945 – bragte spørgsmålene om Vesttysklands politiske rehabilitering, dets optagelse i et nært samarbejde med de vestlige nationer og formerne for dets oprustning til en afgørelse. 5 års forhandlinger, der begyndte i New York i september 1950, da de tre vestlige udenrigsministre besluttede at ophæve krigstilstanden med Vesttyskland og NATO-rådet i princippet vedtog et vesttysk bidrag til det vesteuropæiske forsvar, var ført til ende.[1] Resultatet var dog blevet stærkt påvirket af 5 års europæisk udvikling og adskilte sig på væsentlige punkter fra de ideer, som lå bag de første forslag til problemets løsning. New Yorkerbeslutningen skyldtes et amerikansk initiativ og accepteredes kun med tøven af Tysklands naboer. Mens Vesttysklands politiske selvstændighed d.v.s. tilbagegivelse af fuld suverænitet ikke vakte større diskussion, ønskede dets fremtidige allierede garantier mod, at en ny tysk hær atter kunne blive en trusel mod Vesteuropa eller drage dette ind i en krig mod øst for at genforene Tyskland eller tilbageerobre områderne øst for Oder-Neisse. Dette førte til det franske forslag om oprettelse af en Europahær, hvorved en selvstændig tysk hær og Vesttysklands optagelse i NATO kunne undgås. De nye tyske afdelinger skulle blandes i en tæt integreret centraleuropæisk hær under en overnational ledelse, hvorved deltagerne gav afkald på deres militære suverænitet til fordel for en myndighed, der kunne pålægge dem forpligtelser og beslutninger mod deres ønsker. Efter mange langtrukne og indviklede forhandlinger blev 26. maj 1952 »generaloverenskomsten«, hvorved Vesttyskland fik suveræniteten tilbagegivet, underskrevet i Bonn. Dagen efter satte Frankrigs, Vesttysklands, Italiens og Beneluxlandenes udenrigsministre deres underskrifter på traktaten om Det europæiske forsvarsfællesskab (European Defence Community. E.D.C.). Førend dette kunne blive en

[1] Se Økonomi og Politik, 27. årg (1953) side 30 ff.

militær realitet, måtte traktaten ratificeres i de enkelte lande og dette viste sig at tage lang tid. Europahæren var en revolutionerende nyskabelse, som brød med mange århundreders opfattelse af suverænitetens ukrænkelighed. I alle deltagerlandene førte traktaten til voldsomme diskussioner og debatter, men stærkest i planens ophavsland: Frankrig. Efterhånden som det vesttyske »vidunder« i henseende til økonomisk og politisk genrejsning blev mere og mere imponerende, voksede den franske ængstelse for at indgå en så intim forbindelse med tyskerne. Den løsning, der i 1950 syntes at sikre fransk kontrol med Vesttyskland og dermed Vesteuropa, forekom nu snarere at føre til et tysk førerskab. Resultatet blev, at skiftende franske regeringer forhalede forelæggelsen af traktaterne i Nationalforsamlingen, mens de førte endeløse forhandlinger med de øvrige E.D.C. lande om traktatens fortolkninger, med tyskerne om en løsning af Saarproblemet og med England og U.S.A. om garantier. Tilhængerne af europatanken så i E.D.C.s gennemførelse et langt skridt frem mod denne store idés opfyldelse. Kremlregeringen måtte derimod betragte den magtforøgelse og i dens videre konsekvenser koncentration af Vesteuropa, som E.D.C. rummede, med den største uvilje, hvilke overvejelser der så måtte være dominerende i de russiske analyser. Debatten om E.D.C. akkompagneredes derfor af en række russiske »fredsoffensiver«, der appellerede til fransk frygt og tysk bekymring for genforeningens skæbne.

På et tidligt tidspunkt lød advarende stemmer, der sagde, at E.D.C. traktaten ikke ville passere den franske nationalforsamling. Under voksende utålmodighed holdt den amerikanske regering imidlertid fast ved traktatværket, der var nået frem til underskrivelse efter så store vanskeligheder. Da ratifikationsprocessen i slutningen af 1953 stadig ikke var fuldbyrdet, fandt udenrigsminister Dulles tiden inde til at komme med en advarsel og benyttede udenrigsministermødet i NATO i december til at fremsætte den. Ved indledningsmødet fremhævede han betydningen af et integreret europæisk samfund. »Hvis imidlertid E.D.C. ikke bliver effektiv, hvis Frankrig og Tyskland forbliver adskilt, således at de vil være potentielle fjender, så vil der sandelig opstå alvorlig tvivl om, hvorvidt Kontinentaleuropa kan gøres til et sikkert område. Det vil tvinge os til en pinefuld omvurdering af U.S.A.s grundlæggende politik«. Samtidig med den direkte advarsel, som disse ord rummede — først og fremmest til Frankrig — var der her en forskydning i de amerikanske argumenter. Mens motiveringen i 1950 var faren fra Rusland, lå vægten nu på Vesteuropas indre samling og den fransk- tyske udsoning.

Dulles åbenhjertighed fremkaldte bitre ord som »ultimatum« og »brutalitet« i franske kommentarer, mens den canadiske udenrigsmini-

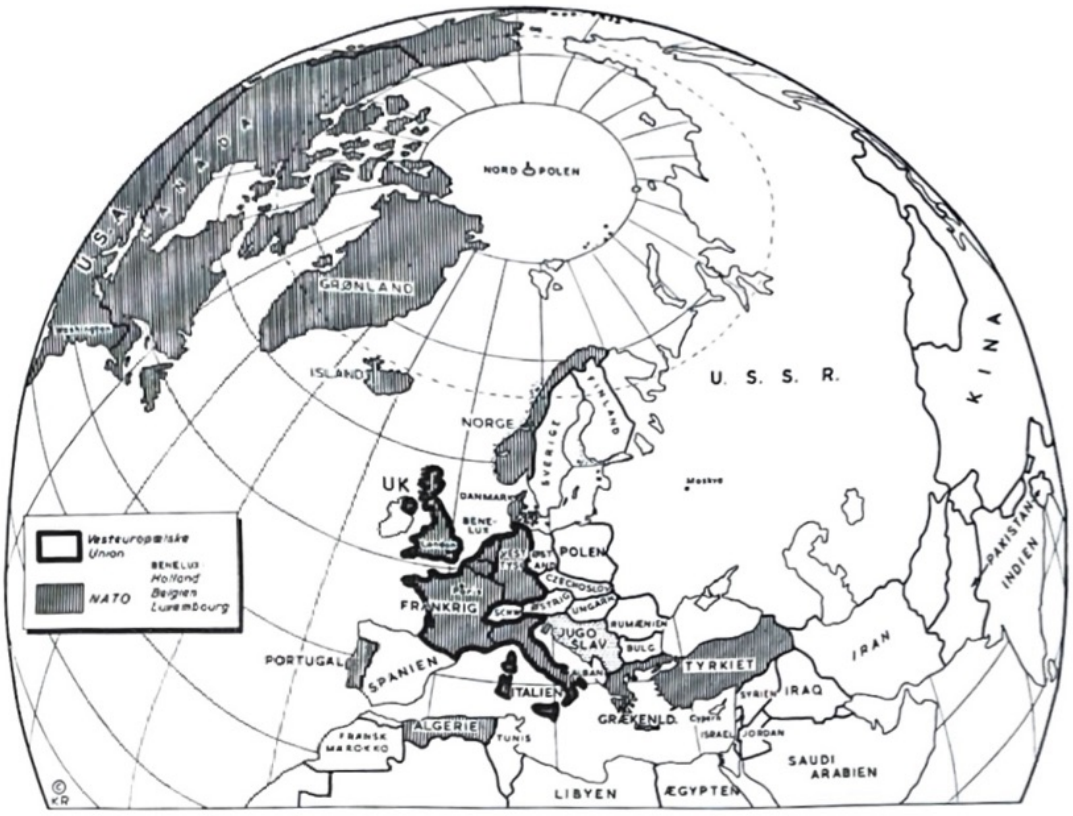

Den vesteuropæiske union og NATO-området.

ster Lester Pearson 18. december profetisk udtalte: »Der er altid alternativer. Hvis E.D.C. ikke er vejen, så må vi finde en anden«.

I begyndelsen af 1954 kom der imidlertid gang i sagen og i de første måneder gennemførtes ratifikationen af Beneluxlandene og Vesttyskland. I Italien var udsigterne for en vedtagelse ligeledes positive. I den franske nationalforsamlings komitéer, der behandlede traktaten, blev stemningen derimod mere og mere fjendtlig, og i begyndelsen af juni forkastede udenrigskomitéen og forsvarskomitéen traktaten.

I denne situation dannede Mendès-France sin første regering. 17. juni holdt han sin investiturtale, hvori han lovede at føre E.D.C. frem til afgørelse i Nationalforsamlingen, når våbenstilstanden i Indo-Kina og de nødvendige økonomiske reformer var blevet gennemført. »Frankrig må erklære sig med klarhed om den politik, som det ønsker at følge i det store og så længe udskudte spørgsmål om Europa. Af hensyn til sine venner og af hensyn til sig selv kan det ikke fortsat indtage en tvetydig holdning, der berører den vestlige alliance. »Mendès-France's første skridt var at arrangere den »konfrontation« mellem E.D.C.s modstandere og tilhængere indenfor regeringen, som han havde lovet i investiturtalen, for derved at undersøge mulighederne for et kompromis.

Den truende forkastelse af E.D.C. fremkaldte voksende bekymring blandt Frankrigs allierede. 18. juni sendte præsident Eisenhower et brev

til præsident Coty, hvori han gentog et tidligere løfte om, at U.S.A. efter E.D.C.s gennemførelse fortsat ville stationere tropper i Vesteuropa, indbefattet Vesttyskland, og arbejde for den snævrest mulige forbindelse mellem E.D.C.s og NATOs styrker. Dette imødegik franske antydninger om, at U.S.A. ville benytte oprettelsen af 12 tyske divisioner til at trække sine tropper tilbage fra Europa. Eisenhower skrev bl. a. »Det er af den største betydning for mit land og i virkeligheden for folkene overalt, at Frankrig fortsat spiller sin rolle som forkæmper for frihed, lighed og broderskab og som mesteren i at skabe nye og bedre forbindelser mellem menneskene....De forenede Stater håber at se gennemført, mens muligheden derfor stadig eksisterer, det vidtskuende og epokegørende franske forslag til blanding af nationale militære styrker på det europæiske kontinent, således at de samlet kan gøre tjeneste for fred og sikkerhed.«

22. juni inviterede Beneluxlandenes udenrigsministre deltagerne i E.D.C. til et møde, hvor man skulle søge at fjerne de vanskeligheder, der hindrede ratifikationen i Italien og Frankrig. Mendès-France afviste imidlertid dette forslag på grund af de presserende forhandlinger om Indo-Kina, og fordi »konfrontationen«, der nu var i gang i Paris, ikke var afsluttet. En drøftelse med den belgiske udenrigsminister Spaak 30. juni resulterede i, at mødet skulle afholdes snarest muligt.

Også i Vesttyskland var utålmodigheden over den franske tøven og ubeslutsomhed stigende. 2. juli blev kansler Adenauer, der i så høj grad havde sat sin politiske prestige ind på gennemførelsen af E.D.C., interviewet i den vesttyske radio og udtalte bl. a.: »Lad os antage det usandsynlige, – at Frankrig imod forventning forkaster E.D.C. Vi vil da under alle omstændigheder forkaste ethvert forsøg på at tilbyde os oprustning under ydmygende betingelser — d.v.s. en tysk hær under en eller anden form for formynderskab. ... Det kan ikke understreges tilstrækkeligt, at alternativet til E.D.C. er en tysk national hær. Vi ønsker den ikke — ikke fordi vi tror, som så mange andre, at den nødvendigvis vil føre til tysk militarisme, men fordi vi forstår, at det vil fremkalde ny mistillid og frygt, især i Frankrig. Det vil være et historisk og politisk paradoks, hvis Frankrig selv tvinger os til at skabe en national tysk hær«. Disse åbenhjertige bemærkninger fremkaldte en diplomatisk »fornærmelse« i Paris, og et besøg i Bonn af statssekretæren for udenrigspolitiske spørgsmål Guérin Beaumont blev aflyst som »inopportunt«.

I midten af august blev det klart, at »konfrontationen« mellem E.D.C.s tilhængere og modstandere indenfor den franske regering var endt resultatløst. Derefter fik Mendès-France antaget sine egne ændringsforslag til traktaten. hvilket medførte at tre gaullistiske medlemmer, deriblandt forsvarsministeren, general Koenig, demissionerede.

Mendès-France's standpunkt var antagelig, at hvis han kunne få de andre E. D. C. magter til at acceptere en revision, der imødekom de franske ønsker, ville han sætte sin regerings eksistens ind på den ændrede traktats gennemførelse.

19. august mødtes deltagerlandenes udenrigsministre derfor i Bruxelles, og Mendès-France forelagde sine ændringsforslag. Hovedpunkterne gik ud på, at E. D. C.s overnationale organ skulle fjernes, således at ingen beslutning kunne gennemføres mod et medlems ønske. Hvis de engelske eller amerikanske tropper blev trukket bort fra Europa, eller Tyskland blev genforenet, kunne udmeldelse foretages. Endvidere skulle integreringen for Frankrigs vedkommende begrænses til de styrker, der var stationeret i Tyskland, mens franske tropper, der stod i hjemlandet, skulle holdes udenfor. Endelig indeholdt forslaget forskellige tidsmæssige udsættelser af traktatens ikrafttræden. Skønt Mendès-France forklarede, hvor stor modstanden var i Frankrig og en gennemførelse af traktaten, som den stod, næppe var mulig, forkastede de andre deltagere hans ændringer. Motiveringen var, at de principielt ville forandre forsvarsfællesskabets karakter og nødvendiggøre nye ratifikationsforhandlinger i de lande, der allerede havde gennemført E. D. C. i dets underskrevne skikkelse. Spaaks kompromisforsøg vandt ikke Mendès-France's bifald og 22. august brød konferencen sammen. På vejen tilbage til Paris aflagde Mendès-France et besøg hos premierminister Churchill på Chartwell. Denne konference, hvori Eden deltog, endte dog med et intetsigende kompromis. Hvis Mendès-France i sidste øjeblik havde håbet på at opnå et engelsk tilsagn om deltagelse i E. D. C., var dette mislykkedes.

Den franske nationalforsamling havde nu den endelige afgørelse i sin hånd. Umiddelbart før ratifikationsdebattens begyndelse besluttede regeringen, at den ikke ville betragte en forkastelse som anledning til demission.

Formændene for komitèerne indledte debatten 28. august. Deres indlæg gik ud på, at E. D. C. ikke ville give den garanterede kontrol med en tysk oprustning, men derimod være ensbetydende med Vesttysklands optagelse i NATO, genføde »Die Wehrmacht« og forringe Frankrigs stilling som verdensmagt. Mens Mendès-France i sin tale indskrænkede sig til at forsvare de forslag, han havde forelagt i Bruxelles, blev E. D. C. angrebet af en række talere og dens tilhængere førte ikke argumenter ind i debatten, der var i stand til at vinde de vaklende. På et tidligt tidspunkt fremlagde en modstander et *question préalable,* hvilket ifølge fransk parlamentarisk praksis har præcedens, og hvis det antages, afsluttes debatten og det forslag, der er til behandling, betragtes som forkastet. Dette blev resultatet 30. august, efter at forsamlingen i flere dage havde udkæmpet voldsomme fægtninger om procedurespørgsmål. Betydnings-

fuldt for resultatet var utvivlsomt den gamle radikal-sociale Eduard Herriots indlæg mod E. D. C. Han fremhævede, at man havde undladt at opfylde to forudsætninger: en ordning af Saarspørgsmålet og engelsk deltagelse. Traktatens gennemførelse, sagde han, ville føre til, at Frankrig opgav sin suverænitet, for »den, der ikke har kontrol over sin hær, har ikke kontrol over sit diplomati«.

Ved afstemningen om *question préalable* blev afgivet 319 stemmer for og 264 imod, hvilket betød, at E.D.C. var forkastet uden at et alternativ havde udkrystalliseret sig under diskussionerne. Dette resultat var urealistisk og fremmede ikke Frankrigs anseelse blandt dets allierede.

2. LONDONKONFERENCEN

Reaktionen i Washington og Bonn blev skarp. 31.august afgav udenrigsminister Dulles med præsident Eisenhowers billigelse en erklæring, hvori han først fastslog, at den franske forkastelse af E.D.C. ikke ændrede visse kendsgerninger: (1) nødvendigheden af et tysk bidrag til forsvaret af Kontinentaleuropa; (2) at Vesttyskland ikke »på ubegrænset tid« kunne underkastes begrænsninger i sin suverænitet; (3) at krig mellem naboer ikke hindres ved løfter, men kun ved supranationale institutioner. Dulles fortsatte derefter med følgende bemærkninger: »Den franske negative handling pålægger tydeligvis U.S.A. forpligtelsen til atter at undersøge sin udenrigspolitik, især med hensyn til Europa.« Der var dog stadig meget i den europæiske tanke, hvorpå man kunne bygge, »og dette grundlag bør ikke rystes ved en abrupt eller slet overvejet handling fra vor side.« Dulles fastslog også, at selvom situationen krævede overvejelser m.h.t. den amerikanske fremtidige politik, »så skal vi, når vi gør dette, lade os lede af den forståelse, at vi ikke i isolering kan finde sikkerhed for os selv«. Han sluttede med at opfordre til indkaldelse af NATO-rådet »såvel som hurtige rådslagninger med kansler Adenauer«.

Bonnregeringen erklærede 1.september, at den europæiske samlingspolitik måtte fortsættes og forhandlinger indledes med de stater, der havde ratificeret E.D.C. Den opstillede følgende tyske krav: genoprettelse af suveræniteten og deltagelse i det vestlige forsvar uden diskriminering samt øjeblikkelig forhandling med England og U.S.A. I et interview i det engelske »Times« 3.september angreb Adenauer skarpt sin franske kollega, fordi han »ønskede at ødelægge E.D.C.«; fremhævede betydningen af en fransk-tysk forståelse, men ønskede Frankrig overhovedet en sådan forståelse? spurgte han. Adenauer advarede mod faren for en ny tysk nationalisme og for at imødegå den, måtte Vesttyskland have sin suverænitet og dermed retten til at opruste tilbage. Endelig anslog Adenauer en roligere tone i en radiotale 4.september, der sluttede

med bemærkninger om, at E. D. C. ville komme under den ene eller den anden form.

Situationen, som den franske nationalforsamling havde skabt, rummede tydeligvis en række farer for det vestlige samarbejde, hvis ikke et nyt initiativ hurtigt blev taget. Hvad ville den »pinefulde omvurdering« af amerikansk udenrigspolitik betyde. Amerikansk oprustning af Vesttyskland med alle de følger dette ville få for Frankrigs holdning og derigennem for samarbejdet indenfor NATO? Skulle det møjsommeligt skabte og spinkle grundlag for fransk-tysk forståelse bryde sammen og afløses af ny mistænksomhed og fjendskab? Ville den vesttyske neutralisme få så stærk vind i sejlene, at forbundsrepublikken drev mod øst? Stor fantasi var ikke nødvendig for at se den vestlige alliance smuldre.

Det blev den engelske regering, som tog initiativet til nye forhandlinger og dermed hurtigst mulig afslutning på en periode af usikkerhed, der kunne give rig anledning til bebrejdelser og opgør med fortiden. Allerede 1. september besluttede den at foreslå afholdt en konference 14. september af de forhenværende E. D. C. magter samt U. S. A., England og Canada. U. S. A., Vesttyskland og Frankrig ønskede imidlertid tidspunktet forskubbet for at kunne forberede forhandlingerne. 11–16. september besøgte Eden Bruxelles, Bonn, Rom og Paris for at diskutere, hvorledes et tysk bidrag til det vestlige forsvar nu kunne arrangeres. De kommuniquér, som udstedtes i de forskellige hovedstæder, fremhævede betydningen af et fransk-tysk samarbejde, Vesttysklands deltagelse i den vestlige verdens forsvarsindsats og en europæisk enhed, »hvori Storbritannien fuldt ud kan deltage«. Denne sidste vending var tydeligvis vejviseren til de kommende forhandlinger.

Samtidig – 15–17. september – fløj Dulles til Bonn og London. I den franske presse diskuteredes syrligt, om det var en »næse« til Frankrig, at han omhyggeligt lagde vejen uden om Paris, hvilket dog afvistes af amerikanerne. Forhandlingerne med Adenauer førte til enighed om, at europæisk integration var så »vigtig for fred og sikkerhed, at anstrengelser for at opnå den skulle forfølges resolut«; endvidere at den tyske suverænitet måtte genoprettes og Vesttyskland deltage i et kollektivt forsvarssystem »i fuldstændig lighed«. Dette skulle »yderligere overvejes så hurtigt, som det er praktisk muligt med de øvrige interesserede regeringer og efter et NATO ministermøde udføres i praktisk handling.« Forhandlingerne i London resulterede ligeledes i enighed om »nødvendigheden af rask handling« og »hurtig sammenkaldelse af en forberedende konference med den opgave at overveje, hvorledes den tyske forbundsrepublik bedst kunne forbindes med de vestlige nationer på basis af fuld lighed«.

18. september inviterede den engelske regering underskriverne af E. D. C. traktaten samt U. S. A. og Canada til en konference i London i september.

Nogle af deltagerne udarbejdede memoranda om konferencens dagsorden. 18. september tilsendte den franske regering deltagerne sine forslag, som Mendès-France skitserede i en tale i Europarådets rådgivende forsamling 20. september. Han forklarede først, at nationalforsamlingen havde forkastet E.D.C. traktaten af to hovedårsager: (1) på grund af dens »overvejende supra-nationale karakter ... hvilket den franske opinion var overordentlig følsom overfor« og (2) fordi England ikke var deltager. En ny løsning af europæisk sikkerhed og tysk oprustning måtte derfor hvile på følgende principper: (1) snæver britisk deltagelse, (2) udvidelse af Bruxellestraktaten fra 1948 med Vesttyskland og Italien som medlemmer, (3) ændringer i denne traktat, således at der oprettedes et organ for inspektion og kontrol med medlemmernes rustninger; (4) fuld anerkendelse af Vesttysklands suverænitet uden nogen diskriminering; (5) anerkendelse af, at NATO var tilstrækkelig ramme for det militære samarbejde. Hvis disse synspunkter blev accepteret, ville tysk medlemsskab i NATO ikke støde på fransk modstand.

Mendès-France havde hermed i hovedtrækkene skitseret den løsning, der blev resultatet af Londonforhandlingerne.

Disse indledtes 28. september og foruden det franske forelå også et engelsk og et tysk memorandum.

Konferencens anden dag blev den afgørende. Forhandlingerne indledtes med en erklæring af Dulles. Han henviste til Eisenhowers erklæring om E.D.C. og om præsidentens forfatningsmæssige rettigheder som øverstkommanderende for de væbnede styrker. (»Ingen kan binde sin efterfølger ved traktat, lov eller andet m.h.t. placering af tropper«) Dulles erklærede, at det på grund af kongressens desillusionerede holdning var umuligt for Eisenhower at forny E.D.C. erklæringen. Der er »en følelse af, at situationen i Europa trods alt er temmelig håbløs, og at U.S.A. hellere må lade være med at påtage sig nogen langtids forpligtelser«. Men hvis det med Bruxelles-traktaten som grundlag var muligt at finde fortsat håb om enhed i Europa, og hvis de forhåbninger, som knyttedes til E.D.C., kunne overføres til denne nye ordning, »så vil jeg afgjort være indstillet på at anbefale præsidenten, at han pånу giver et løfte, som kan sammenlignes med det, der blev givet i forbindelse med E.D.C.«. Dulles sluttede med en udtalelse, der må forstås som en langtidsbetragtning for amerikansk udenrigspolitik. Han henviste til U.S.A.s indsats siden 1945 og fortsatte: »De kan nære tillid til, at denne indstilling vil afspejles i virkelig støtte i det omfang, som er passende, hvis der på denne side er en bevægelse i retning af enhed; hvis der forude stadig er en lystønde, og hvis vi ikke føler, at vi er kommet til et punkt, hvor vandene skilles, hvor indsatsen for enhed definitivt er forbi, og vi bevæger os ned ad den anden side mod den fortsatte splittelses afgrund«.

Efter Dulles tale afgav Eden konferencens anden afgørende erklæring: »De forenede Kongeriger vil fortsat på det europæiske kontinent, indbefattet Tyskland, opretholde den effektive styrke af de engelske afdelinger, som nu er underlagt den allierede øverstkommanderende i Europa – fire divisioner og den taktiske luftstyrke – eller hvad den allierede øverstkommanderende betragter som en tilsvarende kampstyrke. De forenede Kongeriger forpligter sig til ikke at trække disse styrker tilbage i strid med, hvad der ønskes af Bruxelles-traktatmagternes flertal, som bør træffe deres beslutning med den allierede øverstkommanderendes synspunkter in mente.«

Eden karakteriserede den engelske regerings beslutning som et »for os meget betydeligt skridt«. Den brød isen og muliggjorde de beslutninger, der blev truffet de følgende dage om genoplivelsen af Bruxelles-traktaten og Tysklands optagelse i NATO. 1–2/10 opstod dog en mindre krise i spørgsmålet om rustningskontrollen, idet Mendès-France ikke kunne acceptere et kompromisforslag, udformet af den belgiske udenrigsminister Spaak og antaget af alle andre deltagere. Konflikten drejede sig om den grad af kontrol, der skulle udøves.

Efter til tider dramatiske drøftelser om dette punkt opnåedes enighed 3/10 og konferencens »afslutningsdokument« kunne underskrives.

Dette bestod af 6 dokumenter:

(1) En engelsk-amerikansk-fransk deklaration om afslutning på besættelsen af Vesttyskland, ophævelse af besættelsesstatuten og den allierede højkommission.

(2) En erklæring om Vesttysklands og Italiens optagelse i Bruxelles-traktaten; indenfor denne oprettelse af en myndighed til at kontrollere traktatens kontinentale medlemmers rustninger og en erklæring fra den tyske forbundsrepublik, hvori den forpligtede sig til ikke at producere biologiske, kemiske eller atom-våben.

(3) Engelsk-amerikansk-canadiske deklarationer om støtte til europæisk enhed, heri indbefattet Dulles og Edens erklæringer fra 29/9.

(4) En deklaration om Vesttysklands optagelse i NATO og den fremtidige placering af NATO's styrker.

(5) En deklaration, hvori Vesttyskland forpligtede sig til at føre sin udenrigspolitik i overensstemmelse med principperne i F.N.s pagt, aldrig at anvende magt for at opnå Tysklands genforening eller ændring i sine nuværende grænser samt at løse alle konflikter med andre stater ved fredelige midler.

(6) En engelsk-fransk-amerikansk erklæring, hvori de trak linjerne op for deres fremtidige Tysklandspolitik. »De betragter forbundsrepublikkens regering som den eneste tyske regering, der er frit og legitimt opret-

tet og derfor berettiget til at tale for Tyskland som repræsentanten for det tyske folk i internationale spørgsmål ...

En fredsslutning for hele Tyskland, frit afsluttet mellem Tyskland og dets tidligere fjender, der bør danne grundlaget for en varig fred, forbliver et væsentligt mål for deres politik. Den endelige afgørelse af Tysklands grænser må afvente en sådan fredsafslutning ...

Opnåelse ved fredelige midler af et fuldstændig frit og forenet Tyskland forbliver et fundamentalt mål for deres politik ...

Berlins sikkerhed og velfærd og opretholdelsen af de tre magters stilling dér betragtes af de tre magter som væsentlige elementer i den frie verdens fred i den nuværende internationale situation. I overensstemmelse hermed vil de holde væbnede styrker indenfor Berlins territorium, så længe deres forpligtelser kræver det. De bekræfter derfor, at de vil betragte ethvert angreb på Berlin som et angreb på deres styrker og dem selv...

De vil betragte som en trusel mod deres egen fred og sikkerhed enhver magtanvendelse, som i strid med principperne i F.N.s pagt, truer den atlantiske alliances integritet og enhed eller dens defensive formål. I tilfælde af en sådan handling vil de tre regeringer anse den regering, der forsynder sig, for at have mistet sin ret til enhver garanti og enhver militær hjælp, der er bestemt i den nordatlantiske traktat og dens protokoller. De vil handle i overensstemmelse med den nordatlantiske traktats artikel 4 med henblik på at tage forholdsregler, som måtte synes passende.«

Ved siden af de garantier, som rummedes i den udvidede Bruxellestraktat og NATOs struktur samt Vesttysklands erklæring var dette sikkerheden, som Vesttysklands nye europæiske allierede forlangte, for at tyskerne ikke skulle anvende de vestlige alliancer til en aggression mod øst og derved drage dem ind i en krig. I militær henseende blev brodden dermed taget af det uløste tyske problem.

Londonforhandlingerne afsluttedes med en vedtagelse om, at de nødvendige traktater skulle udarbejdes og behandles ved en senere konference.

I begyndelsen af oktober blev Londonoverenskomsterne debatteret i den tyske forbundsdag og den franske nationalforsamling. Flertal i begge forsamlinger bemyndigede regeringerne til at føre beslutningerne ud i livet.

3. PARISERTRAKTATERNE

Magterne kunne derefter mødes i Paris 23.oktober for at fuldføre bygningen, hvis fundament var støbt i London. Forud gik 20–21/10 et møde mellem Londonkonferencens deltagere og 22/10 i NATOrådet.

Protokollen om ophævelsen af okkupationsstyret i Vesttyskland og genoprettelsen

af den vesttyske republiks suverænitet blev underskrevet af England, Frankrig, U.S.A. og Vesttyskland. Den var stort set en omskrivning af Bonn-konventionen fra 1952. Den indeholdt bestemmelserne om tilbagegivelsen af den indre og ydre suverænitet til Bonnrepubliken med den begrænsning, at de tre magter »i betragtning af den internationale situation, beholdt deres hidtidige rettigheder og forpligtelser m.h.t. Berlin og »Tyskland som helhed, indbefattet genforeningen af Tyskland og en fredsslutning«. Endvidere regulerede den de allierede styrkers midlertidige rettigheder og forpligtelser i Vesttyskland og Tysklands forsvarsbidrag. Konventionen om de udenlandske tropper skulle gælde indtil »afslutningen af en tysk fredstraktat, eller hvis de underskrivende stater på et tidligere tidspunkt er enige om, at udviklingen af den internationale situation retfærdiggør nye ordninger«. Den bestemte bl.a., at styrkerne kun kunne øges med den tyske regerings billigelse.

Dernæst underskrev Belgien, England, Frankrig, Holland, Italien, Luxemburg og Vesttyskland *4 protokoller og en resolution om ændringer i Bruxelles-traktaten,* hvilke muliggjorde, at Vesttyskland og Italien blev medlemmer af organisationen, der nu fik navnet Den vesteuropæiske Union.

Bruxellespagtens indledning formuleredes således, at det ønskværdige i »Europas fremadskridende integration« blev understreget, den oprindelige traktats bemærkninger om tysk aggressivitet blev strøget og samarbejdet med den nordatlantiske traktats organer fastslået.

Organisationens råd organiseredes således, at det kan fungere kontinuerligt og sammenkaldes af medlemmerne, hvis der opstår en trusel mod freden »uanset i hvilket område« eller farer mod den økonomiske stabilitet. Rådet skulle endvidere nedsætte det kontrolorgan for rustningerne, der nævnes nedenfor.

Medlemmernes fredsstyrker på det europæiske kontinent, som stilles under NATOs øverstkommanderendes kommando, blev fastsat til 14 divisioner for Frankrig. Italien og Vesttyskland fik hver 12 og Beneluxlandene 5 divisioner. Dette er et loft og forpligter ikke landene til at oprette eller opretholde disse styrker. Derimod skal forøgelser, anbefalet i NATOs Annual Review, enstemmigt anerkendes af V.E.U.s råd. Overholdelsen af denne rustningsbegrænsning skal kontrolleres af NATOs øverstkommanderende, der er pligtig til at holde rådet underrettet om resultaterne af sin inspektion.

Protokollen ang. rustningskontrol fastslog for det første Vesttysklands løfte om ikke at producere kemiske, biologiske eller atom våben; dernæst at det ikke vil fremstille langtrækkende eller fjernstyrede våben, visse typer miner og krigsskibe samt bombemaskiner, med mindre det anbefales af NATOs øverstkommanderende. Lagerstørrelsen af biologiske, kemiske og atomvåben i medlemslandene skal bestemmes af V.E.U. rådet.

Til at gennemføre kontrollen med rustningsbestemmelserne nedsattes et særligt organ, ansvarligt overfor V.E.U. rådet. Direktøren for kontrolorganet vælges af rådet, og hans stab skal gennemføre en dybtgående kontrol i de enkelte medlemslande. Dersom indberetningerne om et medlem ikke er tilfredsstillende, kan rådet ved flertalsbeslutning træffe bestemmelse om de sanktioner, der skal gennemføres.

Endelig underskrev *NATO-medlemmernes udenrigsministre 2 resolutioner og 1 protokol*. Den første angik beslutningerne på Londonkonferencen om en styrkelse af NATOs struktur ved udvidelse af den øverstkommanderendes beføjelser m.h.t. placering og operativ anvendelse af de tropper, der er stillet under hans kommando, samt forøgelse af hans myndighed i spørgsmål, der angår forsyningerne til NATOstyrkerne. Han kan populært sagt »lukke for hanen« og dermed lamme enhver større militær operation, som ikke har hans bemyndigelse.

Den anden resolution indeholdt den deklaration, som den vesttyske regering havde afgivet på Londonkonferencen om principperne for sin udenrigspolitik. Endelig blev Vesttyskland ved en protokol optaget i NATO.

4. SAARAFTALEN

En forudsætning for Frankrigs tilslutning til Vesttysklands optagelse i V.E.U. og NATO var en fransk-tysk overenskomst om Saarspørgsmålet. Herom var der siden august 1952 blevet ført en række resultatløse forhandlinger. Hovedproblemet havde været, hvorledes Frankrigs økonomiske interesser i området kunne forliges med de vesttyske krav om sikring af dets tyske karakter, og specielt anerkendelsen af de såkaldte protyske partiers virksomhed. Drøftelserne var foregået på grundlag af den plan om »europæisering«, som hollænderen Naters havde udarbejdet i forbindelse med E.D.C. I den ovenfor nævnte tale, som Mendès-France holdt i Europa-rådets konsultative forsamling forud for Londonkonferencen, gentog han det franske krav om en Saarordning som forudsætning for løsning af det tyske oprustningsspørgsmål.

Under Pariserforhandlingerne i oktober blev Adenauer og Mendès-France enige. De grundlæggende forhandlinger blev ført 19.oktober i Chateau de La Celle St-Claud og indledtes med en drøftelse af det almindelige tysk-franske forhold og midlerne til at udbygge dette. Saarforhandlingerne gik dog tungt og 22.oktober vedtog det franske kabinet, at Mendès-France ikke skulle underskrive Pariseroverenskomsterne, med mindre aftalerne om Saar blev ført til en heldig afslutning. Efter en nats og en morgens forhandlinger enedes Adenauer og Mendès-France om en

overenskomst. Herefter skulle Saar have en »Europastatut«, garanteret af den vesteuropæiske union. Statutens varighed fastsattes til det tidspunkt, hvor en tysk fredstraktat var blevet afsluttet, og den skulle antages af Saars befolkning ved en folkeafstemning, hvori de pro-tyske partier deltog. Da denne Europastatut blev forkastet ved folkeafstemningen 23. oktober og dermed bortfaldt, vil dens enkeltheder ikke blive gennemgået. Et led i de tysk-franske aftaler var også en overenskomst om økonomisk samarbejde mellem Saar og Vesttyskland og om økonomisk og kulturelt samarbejde mellem Frankrig og Vesttyskland.

Regeringerne i de deltagende lande vurderede underskrivelsen af Parisertraktaterne som en styrkelse af de vestlige landes udenrigspolitiske kraft og indledningen til et fastere samarbejde i Vesteuropa, først og fremmest på grund af den tilnærmelse, der var sket mellem Frankrig og Bonnrepublikken. Disse synspunkter fik også udtryk i kommuniquéer efter de forhandlinger, som Adenauer og Mendès-France kort efter førte i Washington. I meddelelsen om Adenauers drøftelser med Eisenhower og Dulles 27–28/10 hed det endvidere, at Tysklands samling skulle opnås ved fredelige midler. »Vi nærer ingen tvivl om, at styrkelsen af det frie Europa, der bliver resultatet af de nylige London- og Parisoverenskomster, vil være en hjælp i vor indsats for at skaffe det tyske folk frihed og enhed«. I en tale i »National Press Club« 29/10 kom Adenauer nærmere ind på dette vigtige problem. Han advarede mod »tidlige forhandlinger med Sovjetunionen« og skitserede i 4 punkter et program for vestens politik: »Folkene i vesten må først sikre deres fred og frihed ved at slutte sig sammen med henblik på fælles forsvar. De må skabe sunde og stabile økonomiske forhold og garantere menneskelig frihed og social sikkerhed for alle. De bør forberede sig på fremtiden ved at give deres former for forbindelser en ren defensiv karakter. Endelig bør de som en regional gruppe i fællesskab træffe en ordning, der bør afgøres ved forhandlinger med Sovjetblokken, en ordning, der yder sikkerhed mod aggression for alle dem, der deltager i den«.

Mendès-France aflagde sit besøg i U.S.A. og Canada 14–22. november. Communiquéet om hans forhandlinger i Washington fastslog, at snarlig ratifikation af Pariseraftalerne ville styrke enheden i den vestlige verden, og »den bør åbne vejen for overvejelser om midlerne til at forbedre de internationale forbindelser«. Mendès-France havde endvidere »med forhåbning« gennemgået mulighederne for at etablere et »voksende og frugtbart« samarbejde med Vesttyskland som et »grundlæggende bidrag« til skabelsen af et samlet og fredeligt Europa. I en tale 19/11 i Washington gentog han løftet om hurtig ratifikation i den franske nationalforsamling og sagde, at det ikke var muligt at udsætte spørgsmålet om et tysk bidrag til vestens forsvar længere, men »det kunne kun løses ved

ordninger, der sikrede oprigtigt samarbejde mellem det franske og det tyske folk, hvilket er en væsentlig betingelse for europæisk forening.«

3 dage efter talte Mendès-France i De forenede Nationers generalforsamling om Pariseroverenskomsterne. »Det er ikke blevet påpeget tilstrækkeligt«, sagde han, »at London- og Paris-overenskomsterne for første gang i historien organiserer et system med regulering, begrænsning, kontrol og offentliggørelse af rustninger mellem et antal lande. I London og Paris har vi virkelig taget et meget vigtigt skridt fremad. Pariseroverenskomsterne, der så ofte er blevet kritiseret, rummer stramme bestemmelser, der forbyder de underskrivende stater isoleret anvendelse af truslen om magtanvendelse, eller ensidig forøgelse af deres troppers eller rustningers styrke. Dette er karakteristiske bestemmelser i en strengt defensiv organisation.«

5. SOVJETUNIONENS MODOFFENSIV

Forkastelsen af E. D. C. var en sejr for russisk politik. Den nye løsning af spørgsmålet om Vesttysklands politiske og militære tilknytning til vesten, som gennemførtes med Londonaftalerne, var naturligvis ikke mere acceptabel for Sovjetunionen, som straks satte en modoffensiv ind. Det første fremstød var henvendt til tyskerne. 6. oktober holdt udenrigsminister Molotov en tale i Østberlin i anledning af 5-årsdagen for den østtyske republiks oprettelse. Han foreslog heri, at de 4 okkupationsmagter i Tyskland straks skulle slutte en overenskomst om tilbagetrækning af deres tropper. Dette ville »skabe gunstigere betingelser for en tilnærmelse mellem Øst- og Vesttyskland og derefter for genforeningen af Tyskland.«

Det næste træk kom samme dag, Pariseroverenskomsterne blev underskrevet – 23/10 – og bestod i en note til de tre vestlige stormagter. Den indeholdt dels en udpensling af Molotovs Berlintale og dels et alternativ til det nye vestlige traktatværk. Kremlregeringen foreslog afholdelse af et stormagtsmøde i november med følgende punkter på dagsordenen: (1) »Genoprettelse af Tysklands enhed på fredselskende og demokratisk grundlag« og gennemførelse af frie altyske valg; (2) tilbagetrækning af de fire okkupationsmagters besættelsesstyrker; (3) sammenkaldelse af en almindelig konference til at undersøge mulighederne for oprettelse af et kollektivt sikkerhedssystem i Europa. Noten tog skarpt afstand fra beslutningerne på London- og Pariskonferencerne og opstillede to perspektiver på den europæiske udvikling. »Enten går de fire magter, der har et særligt ansvar for løsning af det tyske problem, i gang med at undersøge og løse det mest påtrængende problem – at genoprette Tysklands enhed, i hvilket det tyske folk og alle Europas freds-

elskende folk er levende interesseret; eller hvis genoprettelsen af den tyske militarisme og Vesttysklands inddragelse i aggressive militære grupperinger gennemføres, forbliver den tyske nation splittet i lang tid fremover, mens en direkte trusel mod freden i Europa bliver skabt af et militariseret Tyskland.« Notens indhold var således en blanding af russiske forslag, som allerede var fremsat på Berlinkonferencen i januar og forkastet af vestmagterne, og en trusel om, at Rusland ville hindre Tysklands samling, hvis Pariscrtraktaterne gennemførtes. Endelig spillede den på Vesteuropas latente frygt for en ny tysk hær. Den øjeblikkelige offentliggørelse og indholdet klarlagde, at noten snarere var led i et propagandafelttog end en opfordring til diplomatiske forhandlinger om det tysk-europæiske problem.

13. november fulgte russerne denne europæiske linje op med en note til i alt 24 lande, nemlig samtlige europæiske regeringer og De forenede Stater. Den indledtes med en gentagelse af synspunkterne i noten af 23/10 på London -og Parisaftalerne og anførte bl. a., at en ratifikation af disse »vil underminere muligheden for en afgørelse af vigtige europæiske problemer og i særdeleshed det tyske spørgsmål.« Den truede dernæst med alvorlige modforholdsregler, hvis underskriverne alligevel ratificerede traktaterne: »Gennemførelsen af disse planer vil uundgåeligt føre til en skærpelse af forholdet mellem de europæiske stater, til øgelse af rustningskapløbet og til væsentlig forhøjelse af de militære byrder. I betragtning af dette vil det være ganske naturligt, hvis de fredselskende europæiske lande bliver tvunget til at træffe nye forholdsregler for at garantere deres sikkerhed.« For at hindre denne udvikling foreslog noten, at der afholdtes en konference, enten i Paris eller Moskva, 29/11 med det formål at organisere den kollektive sikkerhed i Europa. Tre dage efter skrev »Izvestia«: »Enhver handling medfører uundgåeligt et modtræk.«

Da de indbudte stater ikke reagerede på invitationen, lod Molotov sig 20/11 interviewe i »Pravda« og tilbød at udsætte Moskvakonferencen, hvis ratifikationen af Pariseroverenskomsterne blev udskudt. Han tog atter det tyske spørgsmål frem og erklærede: »Muligheden for at nå en overenskomst om den tyske genforening eksisterer uden tvivl, hvis alle magterne bliver enige om, at den vigtigste øjeblikkelige opgave er genforeningen af Tyskland og ikke remilitariseringen af denne eller hin del af Tyskland.«

I den ovenfor nævnte tale i De forenede Nationers generalforsamling afviste Mendès-France 22/11 de russiske noter. »Disse forslag er i deres nuværende form hverken realistiske eller fornuftige. Molotovs tilbud om at udsætte Moskvakonferencen, hvis ratifikationen af Pariseraftalerne blev udsat, ledte ham til denne konklusion vedrørende moti-

verne til den russiske politik: »Denne anmodning viser, at det for Sovjetunionen mindre drejer sig om at diskutere de spørgsmål, der skiller os, eller organisationen af freden i Europa, end at hindre gennemførelsen af beslutninger, som USSR konstant har modsat sig.«

29/11 svarede vestmagterne på de to russiske noter. De anførte, at de russiske forslag om europæisk sikkerhed intet indeholdt, som ikke allerede var blevet diskuteret på Berlinkonferencen i januar måned. De vesteuropæiske lande ville ikke lade sig hindre i at ratificere Pariseroverenskomsterne. Som betingelse for at antage de to russiske konferenceforslag opstillede de tre forudsætninger: at en østrigsk fredstraktat skulle underskrives, at Rusland skulle klarlægge sin stilling til frie tyske valg og endelig, at der ad diplomatiske kanaler skulle udveksles synspunkter vedrørende den europæiske sikkerhed. Noterne afviste endvidere, at Pariseroverenskomsterne skulle være aggressive og kritikken af det russiske alternativ samledes i den betragtning, at vestmagterne ikke troede på, at den europæiske sikkerhed »kan tjenes ved at ødelægge defensive forbindelser mellem stater, der er inspireret af idealet om en fælles civilisation. Det vil ikke på nogen måde fremme sikkerheden at erstatte sådanne forbindelser med en ny organisation, som lader grundlæggende uoverensstemmelser uløste og således ikke skaber andet end en falsk facade.« Noterne henviste endelig til de rustningsbegrænsninger, som var fastsat i Pariseraftalerne og endte med at foreslå et møde mellem de fire udenrigsministre »så snart det er sandsynligt, at der er en virkelig mulighed for at finde en løsning og efter ratifikationen af Pariseroverenskomsterne.«

Da de ikke-kommunistiske europæiske lande og U.S.A. afviste invitationen til Moskvakonferencen, afholdtes denne med deltagelse af Ruslands allierede i Østeuropa samt Kina, der var repræsenteret ved en observatør.

Molotov åbnede konferencen 29/11 med et angreb på Pariseraftalerne af samme indhold som tidligere. De burde opgives og erstattes med overenskomster, baseret på følgende principper: (1) De interesserede lande burde ikke under nogen omstændighed tillade »en genoplivelse af tysk militarisme«, men ordne det tyske spørgsmål på grundlag af en overenskomst mellem de fire stormagter; (2) oprettelse af et sikkerhedssystem for Europa med deltagelse af alle europæiske lande »uden hensyn til deres statslige eller sociale systemer.« Molotov gentog endvidere truslen om, at ratifikation af Pariseraftalerne ville gøre en samling af Tyskland umulig og »alvorligt komplicere den internationale situation«, føre til en ny kaprustning og tvinge »andre europæiske lande til at tage effektive forholdsregler med henblik på selvforsvar imod angreb.« Dette udvikledes videre med følgende bemærkninger: »For urokkeligt at garantere

deres sikkerhed må de fredselskende stater i Europa forene deres kræfter og betydeligt styrke dem i tilfælde af, at Pariseroverenskomsterne bliver ratificeret og ført ud i livet ... dette opfordrer de stater, der overværer denne konference, til fælles forholdsregler med hensyn til organisationen og kommandoen over deres væbnede styrker.«

Den østtyske ministerpræsident Grotewohl erklærede, at hvis militarismen blev genoplivet i Vesttyskland og en hær oprettet, ville »den tyske demokratiske republik blive tvunget til at organisere nationale militære styrker, der var i stand til at forsvare Østtysklands arbejdende folks fredelige resultater.«

Konferencen afsluttedes 2. december med underskrivelsen af en deklaration, hvori tysk genoprustning karakteriseredes som en trusel imod de deltagende lande. Hvis Pariseroverenskomsterne derfor blev ratificeret, ville de mødes igen for at træffe forholdsregler med henblik på deres sikkerhed.

For at løse det tyske spørgsmål, »som er den vigtigste opgave, når man vil styrke freden i Europa«, foreslog de: (1) forkastelse af Pariseroverenskomsterne »idet dette vil fjerne den vigtigste hindring for Tysklands genforening i overensstemmelse med fredelige og demokratiske principper«, (2) overenskomst om afholdelse af frie altyske valg i 1955 og på basis heraf oprettelse af en altysk regering for et forenet demokratisk og fredeligt Tyskland. »Det vil så blive muligt at slutte en fredstraktat med Tyskland ... og at trække besættelsestropperne tilbage fra Øst- og Vesttyskland.« Endelig sluttede deklarationen med følgende udtalelse: »Virkelig sikkerhed i Europa kan kun opnås, hvis der i stedet for oprettelse af militære grupperinger af visse europæiske stater, rettet imod andre europæiske stater skabes et system af kollektiv sikkerhed i Europa.«

Moskvakonferencens mening var tydeligvis at øge presset på den vesteuropæiske opinion. Antallet af forholdsregler, der ville blive følgen af Pariseroverenskomsternes ratifikation voksede i takt med vage løfter til vesttyskerne om samling og valg i 1955 og en tilsyneladende plausibel erstatning for de nye overenskomster.

9/12 fortsatte russerne deres aktion med en note til de tre vestmagter, hvori de tidligere fremførte synspunkter blev gentaget. »Papirgarantierne« i Parisaftalerne afvistes og det hævdedes, at disse ikke nød tillid hos de europæiske folk. Ratifikationen af Pariseroverenskomsterne ville »skabe nye vanskeligheder for at opnå en overenskomst om kontrollen med rustningerne ... føre til en betydelig forøgelse af faren for en ny krig i Europa, gøre firemagtsforhandlinger om Tysklands genforening indholdsløse.«

Foruden en henvendelse til de mindre medlemmer af Den nordatlantiske Pagt 17/12, hvori Sovjetunionen beklagede, at de ikke havde del-

taget i Moskvakonferencen, var det næste træk noter til Frankrig og England henholdsvis 16/12 og 20/12, hvori det meddeltes London og Paris at en gennemførelse af Parisertraktaterne ville være i strid med den fransk-russiske alliance fra 1944 og den engelsk-russiske alliance fra 1942.

Efter en note til medlemmerne af den kommende vesteuropæiske union 11. januar 1955, ifølge hvilken Pariseroverenskomsterne var i strid med Geneveprotokollen fra 1925 om forbud mod anvendelse i krig af giftgasser og bakteriologiske våben, gik Kremlregeringen over til direkte angreb på opinionen i Vesttyskland med et tilbud om genoprettelse af den diplomatiske forbindelse og ophævelse af krigstilstanden. Dette sidste kunne dog næppe imponere vesttyskerne, da de vestlige stormagter allerede havde gjort dette i 1951. 15/1 udsendtes en deklaration, hvori det hed, at »det vigtigste og mest påtrængende spørgsmål med hensyn til det tyske problem er at løse den opgave at genoprette tysk enhed. For at gennemføre denne opgave er samtaler nødvendige mellem U.S.A., England, Frankrig og Sovjetunionen om genoprettelse af Tysklands enhed på grundlag af frie altyske valg. Sådanne samtaler vil miste enhver mening og blive umulige, hvis Pariseroverenskomsterne ratificeres«. (2) Sovjetunionen, som havde »et godt forhold til Den tyske demokratiske Republik« var ligeledes forberedt på at skabe et normalt forhold mellem USSR og Den tyske Forbundsrepublik med det mål at »fremme en bedre gensidig forståelse og undersøge mere heldige fremgangsmåder ved gennemførelsen af den opgave at genoprette tysk enhed.« Overfor dette opstilledes følgen af Parisertraktaternes ratifikation. Der ville blive skabt en ny situation, »i hvilken Sovjetunionen ikke alene yderligere vil styrke det venlige forhold til Den tyske demokratiske Republik, men også gennem en fællesindsats fra de fredselskende europæiske stater bidrage til at styrke fred og sikkerhed i Europa;« traktaterne ville »trække den tyske forbundsrepublik ind i letsindige planer med henblik på at forberede en ny krig ... opretholde delingen af Tyskland i mange kommende år ... være en hindring på vejen til fredelig genoprettelse af tysk enhed« – men »der er stadig muligheder, som ikke er blevet udnyttet for at opnå overenskomst om spørgsmålet vedrørende tysk genforening med skyldig hensyntagen til det tyske folks legitime interesser og for i 1955 at holde frie altyske valg med dette mål for øje. Sådanne muligheder eksisterer, hvis hovedanstødsstenen, der nu står i vejen for tysk genforening, – planerne om at remilitarisere Vesttyskland og optage det i militære grupper – fjernes ... Det tyske folk må træffe sit valg... den ene vej fører til genoprettelse af tysk enhed og oprettelse af normale forbindelser med alle europæiske stater. Denne vej udelukker, at nogen del af Tyskland deltager i militære grupper eller grupperinger, der er rettet imod andre stater og kan bedst sikres ved Tysklands deltagelse i et system af europæisk kollektiv sikkerhed.

Den anden vej, som Pariseroverenskomsterne trækker det tyske folk ind på, fører til Tysklands deling, genoprettelse af militarismen i Vesttyskland og Vesttysklands inddragelse i planerne om forberedelse af en ny krig.«

Den næste dag erklærede Bonn-regeringen imidlertid, at den russiske deklaration var et nyt træk i Sovjetunionens bestræbelser for at hindre den vestlige verdens enhed samt at forhandlinger med Sovjetunionen om Tysklands genforening ikke rummede muligheder for at lykkes, førend »alliancen af frie folk« var blevet oprettet.

25/1 fulgtes den direkte appel til det tyske folk op med et dekret, udstedt af præsidiet for den øverste sovjet. Dette udtalte bl.a., at det var unormalt, at Tyskland, skønt der var gået ti år, siden krigen ophørte, stadig var en delt stat, og ikke havde fået en fredstraktat. Det udtalte endvidere ønsket om at styrke og udvide det fredelige og venskabelige forhold mellem Sovjetunionen og den østtyske republik, »baseret på anerkendelsen af principperne om suverænitet og lighed«. Dekretet erklærede endelig krigstilstanden mellem Sovjetunionen og Tyskland for afsluttet og et fredeligt forhold genoprettet, men »deklarationen ... ændrer ikke dets internationale forpligtelser og berører ikke Sovjetunionens rettigheder og forpligtelser, der udspringer af eksisterende internationale overenskomster mellem de fire magter angående Tyskland som helhed.«

Bonn-regeringen svarede ironisk ved at give udtryk for håbet om, at Sovjetregeringen som det første skridt mod normalisering af forholdet til Tyskland ville frigive alle tyske krigsfanger og civile, som stadig befandt sig i dets magt.

Endelig gentog udenrigsminister Molotov i sin store udenrigspolitiske tale i den øverste sovjet 8. februar de tidligere betragtninger over følgerne af Parisertraktaterne. Han omtalte derefter, at de østeuropæiske lande, hvis Pariseroverenskomsterne blev ratificeret, ville forberede en venskabssamarbejds- og gensidig hjælpetraktat og oprette en fælles militærkommando. »Dette er en følge af nødvendigheden af at styrke Sovjetunionens, Polens og andre fredselskende europæiske staters defensive styrke, for at foregribe alle muligheder for tilfældigheder og overraskelser. Når en sådan fælles militærkommando er blevet oprettet, er jeg temmelig sikker på, at de aggressive kredse vil afholde sig fra at udklække æventyrplaner og opføre sig på en mere fredelig måde.«

6. RATIFIKATIONERNE

Den russiske propagandaoffensiv blev i det store og hele modtaget køligt i de vesteuropæiske lande, hvor det for det første påpegedes, at Sovjetunionen gennem flere år, hvor Vesttyskland ikke påtænktes oprustet og derefter i 5 år, hvor oprustningen endnu ikke var gennemført, havde afvist

alle forslag om tysk samling. Et andet synspunkt gik ud på, at Pariser-traktaterne måtte gennemføres, da selve uvisheden og usikkerheden dannede baggrunden for den russiske politiks manøvremuligheder. Ratifikationsprocessen i de forskellige parlamenter gik derfor sin gang. For at sikre denne, bekræftede præsident Eisenhower 10. marts overfor medlemmerne af den planlagte vesteuropæiske union, at USA ville støtte unionen og gav den særlige forsikring, at USA, hvis Pariseroverenskomsterne blev ratificeret, ville opretholde sine styrker i Tyskland, »mens en trusel mod (det nordatlantiske område) eksisterer og fortsat placere sådanne styrker i overensstemmelse med den nordatlantiske strategi med henblik på forsvaret af dette område«. I meddelelsen opstilledes en række punkter som retningslinjer for USAs politik, når overenskomsterne var blevet ratificeret: (1) USA ville aktivt fortsætte arbejdet og drøftelserne i NATO, deriblandt om størrelsen af de styrker, der skulle stilles til disposition for den allierede øverstkommanderende i Europa; (2) rådslå med organet for rustningskontrol indenfor V.E.U. (3) samarbejde i bestræbelserne for at udvikle den snævrest mulige integration af de styrker, der er underlagt NATO, »indbefattet dem, der stilles af den tyske forbundsrepublik i overensstemmelse med de vedtagne planer«, (4) fortsætte udvekslingen af oplysninger, der er bemyndiget af kongressen, med hensyn til militær udnyttelse af nye våben og teknik, (5) »betragte enhver handling, fra hvilken side den end måtte komme, der truer V.E.U.s integritet eller enhed, som en trusel mod deltagerne i den nordatlantiske traktats sikkerhed«. (6) I overensstemmelse med De forenede Staters grundlæggende interesse i den nordatlantiske traktat betragte dens varighed som ubegrænset snarere end for et bestemt åremål.

Fra december 1954 til marts 1955 foregik ratifikationerne i de forskellige lande. 24. marts gennemførtes den i Vesttyskland efter en række debatter i forbundsdagen, hvor socialdemokraterne rettede skarpe angreb på traktaterne ud fra det synspunkt, at en tysk ratifikation og genoprustning ville hindre mulighederne for tysk genforening og socialdemokraternes fører Ollenhauer hævdede, at Adenauer gav Vesttysklands oprustning fortrin fremfor tysk genforening. De angreb også Saaroverenskomsten, hvis ratifikation samtidig blev drøftet. Adenauer erklærede, at Vesttysklands optagelse i NATO var »et afgørende skridt på vejen mod Tysklands genoptagelse i de frie nationers samfund«. Han fremhævede de øvrige vestlige staters anerkendelse af Bonn-regeringen som den eneste tyske regering, der var berettiget til at tale på Tysklands vegne, og at der intet håb var om øst-vest forhandlinger, førend Pariseroverenskomsterne var ratificeret. Efter den russiske erklæring 15 januar sendte Ollenhauer et brev til Adenauer, hvori han skrev, at Sovjets holdning viste, at der efter ratifikation ikke ville være mulighed for forhandlinger om tysk en-

hed, men at spændingen tværtimod ville skærpes. Han opfordrede derfor Adenauer til at anmode vestmagterne om at få iværksat firemagtsforhandlinger om de russiske forslag, før Parisertraktaterne blev ratificeret. Adenauer svarede 29/1, at vestmagternes løfte om at arbejde for tysk genforening var betinget af, at traktaterne blev ratificeret. Ved samarbejdet med vesten »vil vi overbevise sovjetførerne om vore fredelige og konstruktive hensigter, således at Sovjetunionen vil være rede til at forhandle efter ratifikationen af Pariseroverenskomsterne.« Samme dag udsendtes det sakaldte Sct. Pauls kirke-manifest, vedtaget af forskellige organisationer i Vesttyskland, der var modstandere af Parisertraktaterne, men 24.–27. februar foregik anden og tredie behandling af traktaterne i *Bundestag*, hvor ratifikationen blev billiget af regeringskoalitionens stemmer mod socialdemokraternes, mens enkelte medlemmer af regeringspartierne dog stemte imod Saaroverenskomsterne. 18. marts tiltrådte *Bundesrat*, hvorefter præsident Heuss underskrev.

Ratifikationsdebatten i den franske nationalforsamling foregik 21.–30/12 og indeholdt ikke argumenter eller synspunkter, der adskilte sig væsentligt fra dem, som var fremført under drøftelserne i august og oktober. Den uafhængige republikaner, general Aumeran, der havde ført an i kampen mod E.D.C., gav udtryk for centrale anti-tyske synspunkter, da han bl.a. sagde: »Når den tyske hær først er dannet, løber den atlantiske alliance den risiko, at den en dag vil finde sig stillet overfor et fait accompli... Vi opfordres til at forhandle med Sovjetunionen fra styrkens position... for at forhandle om hvad? Genforeningen af Tyskland med krav om, at de områder, der nu er inkorporeret i Polen, skal tilbagegives Tyskland. Tror nogen, at Rusland vil gå med til det? Vil de vestlige lande gå i krig for at tilfredsstille tyskerne? Nej! De (tyskerne) må resignere og acceptere den kendsgerning, at områderne hinsides Oder-Neisse linjen for stedse er gået tabt«, en resignation på tyskernes vegne, som næppe kunne fremme fransk-tysk forståelse øst for Rhinen. Nogle deltagere i debatten ønskede forhandlinger med Sovjetunionen, førend den endelige ratifikation blev foretaget, mens andre f.eks. socialisten Jules Moch frygtede, at Sovjetunionen ville gribe til militære modforholdsregler, hvis traktaterne trådte i kraft.

I Mendès-France's indlæg dominerede to synspunkter. For det første, at der ikke blev tale om firemagtsforhandlinger, hvis Parisertraktaterne forkastedes, mens Frankrig blot ville blive afmægtig og Tyskland alligevel oprustes. Han advarede mod at gennemføre traktaterne med et lille flertal og hævdede, at chancerne for firemagtsforhandlinger ville være større efter end før ratifikationen. Et knebent flertal blev dog alligevel resultatet, efter at den vigtigste lov, der bemyndigede til ratifikation af overenskomsten om Tysklands optagelse i D.V.U. og dets oprustning

først var blevet forkastet. Mens aftalerne om tilbagegivelse af suveræniteten og Saaroverenskomsterne vedtoges med stort flertal, blev ovennævnte del blot gennemført med 287 stemmer mod 260, mens 74 undlod at stemme.

Tilbage stod derefter vedtagelserne i Republikkens Råd, men forinden førtes en korrespondance mellem Mendès-France og Winston Churchill, der enten afspejler den franske ministerpræsidents frygt for, at traktatværket stadig kunne strande eller hans ønske om at få endnu et bevis for, at forkastelse ville blive en tom gestus. I brevet 3. januar 1955 skrev Mendès-France bl.a.: »Det er frem for alt vigtigt, at den franske offentlige mening forbliver overbevist om, at traktaterne er nødvendige, og at deres antagelse og ikrafttræden ikke forhindrer vestmagterne i at følge en fredspolitik med beslutsomhed og udholdenhed... Vesten må uophørligt demonstrere sin gode vilje«. Mendès-France opstillede to muligheder for at imødekomme et ønske, der ikke alene var fransk, men også tysk: at Frankrig enten besvarede den russiske trusel om at opsige den fransk-russiske alliance med et tilbud om firemagtsforhandlinger i maj; eller, hvad han foretrak, at alle tre vestmagter foretog invitationen. Forudsætningen skulle dog i begge tilfælde være, at Parisertraktaterne blev ratificeret.

I sit svar 10. januar mindede Churchill om, at han længe havde været stemt for et møde med de nye russiske ledere, men Sovjets åbenlyse forsøg på at spænde ben for vestens samling havde rystet ham. Forhandlinger i øjeblikket var unyttige. »Svaghed appellerer ikke til Sovjetunionen... Jo før vi kan få alles ratifikation igennem, desto hurtigere kan komme en firemagtskonference på højeste niveau... Den kendsgerning står fast, at jeg og mine kolleger er absolut besluttet på, at der ikke under omstændigheder, som vi kan forudse, skal afholdes møde mellem de fire magter eller udstedes invitation, førend London-Paris overenskomsterne er blevet ratificeret af alle underskriverne«. USA var enig i dette standpunkt og i denne forbindelse fremhævede Churchill advarende: »Jeg frygter, at en ubestemt udsættelse kan føre til antagelse af andre løsninger, som afgjort studeres på begge sider af Atlanterhavet«. Efter at have mindet om »den tomme stol«s strategi, sluttede Churchill: »... jeg, der lige siden 1910 har arbejdet og kæmpet med og for Frankrig, for hvis folk jeg nærer en dyb hengivenhed, vil føle den største sorg over at se det isoleret og miste sin indflydelse i resten af den frie verden«.

Inden debatten begyndte i Republikkens Råd, faldt regeringen Mendès-France, og det tilfaldt Faure og hans udenrigsminister Pinay at lodse traktaterne over de sidste skær. Gaullisten Debré gav i en kommissionsbetænkning udtryk for fransk tvivl og tøven, da han erklærede sig for traktaterne med følgende bemærkninger: »Tvivl og kritik vælder op i

mig. Ingen vej synes at være sikker, ingen løsning synes at være den ideelle. Men efter at have studeret alt, som kan studeres og hørt alt, som kunne høres, er jeg nået til de slutninger, der er nedlagt i denne betænkning. Vesttysklands suverænitet, dets indtræden i den atlantiske alliance og organiseringen af den vesteuropæiske union er forholdsregler, som påtvinges os af den nuværende stilling i verden, på vort kontinent og i Frankrig.« Pinay formulerede skarpt, at Frankrig var trængt op i en krog, da han under debatten udtalte, at valget ikke stod mellem et oprustet eller afrustet Vesttyskland, »thi hvis denne oprustning ikke gennemføres med os, vil den blive gennemført uden os og måske endog mod os«.

Vesttysklands optagelse i D.V.U. og oprustning vedtoges med 184 stemmer mod 110, mens de øvrige traktater fik stort flertal ligesom i Nationalforsamlingen.

5. maj trådte Parisertraktaterne derefter i kraft. Samme dag afholdt vestmagternes højkommissærer deres sidste møde i Bonn, og ved en ceremoni om eftermiddagen oplæste Adenauer en proklamation, hvori han meddelte, at forbundsrepublikken nu var en fri og uafhængig stat. »Vi er frie blandt de frie, tilsluttet et virkeligt fællesskab med de tidligere besættelsesmagter.« Adenauer mindede om østtyskerne, »der er tvunget til at leve adskilt fra os, berøvet retfærdigheden og lovens styre. Vi siger til dem: »I tilhører os. Vi tilhører jer... vi og den frie verden vil ikke slappe af i vore anstrengelser, førend også I har genvundet jeres menneskerettigheder og er i stand til at leve sammen med os, fredeligt samlet i en enhedsstat.« Adenauers proklamation sluttede med følgende: »Friheden indeholder sine forpligtelser. Herhjemme kan der kun være een vej for os – vejen i en stat, der er baseret på lovens styre, demokrati og social retfærdighed. Ude i verden er der kun een plads for os – ved siden af de frie folk. Vort mål er et frit og samlet Tyskland i et frit og samlet Europa.«

8. maj afholdtes det første møde i D.V.U.s råd, som valgte belgieren Louis Goffin til generalsekretær og nedsatte rustningskontrolorganet. Endvidere oprettedes en komité for rustninger, hvorved franske ønsker, der var fremsat under debatterne i nationalforsamlingen og Republikkens Råd, og som Mendés-France energisk havde søgt gennemført, delvis blev imødekommet.

Den følgende dag blev Vesttyskland optaget i NATO, hvis rådsmøde afholdtes under indtryk af den sovjetiske antydning om villighed til at afslutte en fredstraktat med Østrig og vestmagternes invitation til en firemagtskonference. I sin første tale i den atlantiske organisation sagde kansler Adenauer, at de nu gennemførte traktater var »et udtryk for behovet for at overvinde den snævre nationalisme, som i de svundne

årtier var roden til vor ulykke. Vi må bringe socialt fremskridt i harmoni med den tekniske udvikling og integrere de kræfter, der frigøres ved denne udvikling, i et velorganiseret system, således at de berøves deres destruktive virkning. Organisationen af et fælles forsvar kan derfor kun være eet af den nordatlantiske traktats mål«.

7. WARSZAVAPAGTEN

Den foregående dag – 7. maj – havde Sovjetunionen gjort alvor af sin trusel og ophævet alliancerne med England og Frankrig, en handling af tvivlsom folkeretslig karakter, da gyldigheds- og opsigelsesfristerne ikke var overholdt.

11–13/5 mødtes derefter de 8 østeuropæiske deltagere i Moskvakonferencen i Warszawa og underskrev en venskabs-, samarbejds- og gensidig hjælpetraktat, hvis affattelse er af påfaldende lighed med den nordatlantiske traktat. Ifølge traktaten oprettedes et råd og en militær enhedskommando med den russiske marskal Ivan Konjev som chef. Østtysklands deltagelse ville dog blive »undersøgt senere«. I konferencens hovedtale oplyste den russiske ministerpræsident Bulganin, at traktaten stod åben for alle lande »uanset deres sociale og politiske system« samt at »i tilfælde af, at et almindeligt europæisk kollektivt sikkerhedssystem oprettes, vil 8-magts traktaten blive ugyldig.«

Den kinesiske general Peng Teh-huai, der deltog som observatør, meddelte på Kinas vegne, at det i tilfælde af angreb på underskriverne »i fællesskab ville føre kampen mod aggressionen indtil sejren«.

I løbet af maj måned blev traktaten ratificeret af de 8 underskriverlandes parlamenter.

Parisertraktaterne var en logisk følge af den vesteuropæisk-amerikanske politik, der gradvis havde udviklet sig siden 1948-49 med den sovjetrussiske holdning som baggrund. I denne europæiske udvikling var Vesttysklands betydning og selvstændighed blevet større og større. Dets formelle generhvervelse af suveræniteten konstaterede derfor blot en politisk kendsgerning. Vesttysk oprustning indenfor V.E.U.s rammer og medlemsskab i NATO udtrykte endvidere såvel den atlantiske alliances behov for Bonnrepublikens politiske og militære styrke som et krav fra tyskernes nye allierede om den størst mulige sikkerhed, der kunne rummes i skriftlige aftaler. En ny stormagt var blevet skabt indenfor den vestlige efterkrigsverden, og hvor revolutionerende dette end måtte være for mange kredse i alle andre vesteuropæiske lande, var det en konsekvens, som kunne motiveres af den historiske udvikling og efterkrigstidens politiske krav.

Denne politik, der indledtes af de vestlige stormagter på U.S.A.s initiativ, blev i 1950 baseret på den militære tvangssituation. Vesttysk oprustning var nødvendig for Vesttysklands sikkerhed overfor Østtyskland, som Sovjetunionen allerede i 1950 var begyndt at opruste og af hensyn til det samlede Vesteuropas militære tryghed. Vesttyske divisioner var en forudsætning for opbygningen af det »skjold«, der dannede en væsentlig del af NATO-strategien overfor et muligt overraskelsesangreb fra østblokken.

Denne motivering for Vesttysklands oprustning havde efter de militære sagkyndiges opfattelse stadig gyldighed i 1955. Mange betragtninger i den offentlige debat var imidlertid tilbøjelig til at reducere den på baggrund af den voksende betydning, som atomvåbnene havde fået. Til gengæld havde politiske hensyn gennem de 5 år, som løsningen af spørgsmålet tog, fået en mere og mere fremtrædende plads.

De politiske argumenter for Vesttysklands inddragelse i det vestlige samarbejde fulgte bl. a. tre linjer. Den ene gik ud på, at et suverænt Tyskland i det lange løb ikke kunne holdes afrustet, og den skæbne, som Versailles fredens rustningsbestemmelser havde fået, underbyggede denne betragtning. En afvisende holdning fra de øvrige vestlige stater måtte befrygtes at styrke en opvågnende tysk nationalisme og give den en antivestlig retning. Den betydning, som »ligeberettigelseskravet« havde haft for nationalsocialisternes agitation, støttede denne opfattelse.

Den anden linje gik ud på, at Vesttysklands nære tilknytning til vesten ville forebygge den tysk-russiske tilnærmelse, der red vesten som en mare. Endelig gik det tredie kompleks af argumenter ud fra ønsket om opbygning af den vesteuropæiske integration og som en nødvendig forudsætning herfor en fransk-tysk udsoning i stadig udvikling.

Med udgangspunkt i den opfattelse, der herskede i 1950, måtte det europæiske forsvarsfællesskab være den naturlige løsning. Frankrig havde taget føringen i bestræbelserne for efterhånden at skabe en europæisk samling gennem oprettelse af funktionelle europæiske organer med overnational myndighed. Kul og stålunionen var det første forsøg i denne retning. Med gennemførelsen af den franske plan for europahæren ville denne integrationsproces komme et langt skridt videre, på et centralt punkt afvikle national suverænitet og erstatte den med et europæisk organ, som i sine videre konsekvenser ville føre langt frem mod den europæiske samling.

Vesttysklands og Beneluxlandenes og delvis Italiens ratifikation af E.D.C. traktaten viste, hvor stærk Europatanken var. Magtforskydningen indenfor Vesteuropa til fordel for Bonnrepublikken medførte imidlertid, at planens ophavsland – Frankrig – forkastede den og søgte tilflugt i den nationale suverænitets bevarelse. Afvisningen af E.D.C. var

et nederlag for den europæiske samlingsidé og viste, at Frankrig var for svagt til at tage føringen i denne proces, hvis indre vesteuropæiske nødvendighed ikke formindskes af den grund.

Erstatningen for E.D.C. var en mellemvej. Den var i sine fremtidsperspektiver meget mindre end E.D.C. og mere end en traditionel alliance. NATO vil efter de hidtidige erfaringer indtil videre være det virkelig livskraftige element i denne politik og byde de største muligheder for videreudvikling. Vesteuropa er endnu ikke kommet ud over det stadium, hvor amerikansk-engelsk støtte og inspiration er forudsætningen for oprettelse af livskraftige politiske institutioner. Som løsning af det fransk-tyske problem er V.E.U. endnu et program, hvis gennemførelse tilsyneladende kræver ydre pres og incitament.

Den politiske udviklingslinje, som V.E.U. var udtryk for, havde således mange indre vesteuropæiske motiver, der fungerede uanset øst-vest konflikten. Den var på den anden side i høj grad betinget af den sovjetiske politik. Presset fra øst satte den i gang, men samtidig var Sovjetunionens modstand i stand til at påvirke dens forløb. Dette skyldtes de vanskeligheder, som tysk oprustning skabte indenfor den vesteuropæiske kreds og det uløste tyske problems vægt i forholdet mellem Sovjetunionen og de vestlige allierede.

Den sovjetrussiske indignation over vesttysk oprustning kunne ikke tillægges større objektiv værdi. Warszawapagten opfattedes derfor også som en formel fastslåelse af allerede eksisterende forhold. Ligeledes gjorde russiske forslag om europæisk sikkerhed, tysk samling og valg heller ikke større indtryk, når de blev vejet på baggrund af russisk holdning i disse spørgsmål gennem 10 år. Derimod påvirkede Kremlregeringens reaktion på to punkter den vesteuropæiske opinion. Truslen om at øst-vest forhandlinger ville være umuliggjort, hvis Parisertraktaterne blev ratificeret, gjorde de vestlige synspunkter, at traktaterne netop ville føre hertil, mindre overbevisende, fordi russerne naturligvis havde i deres magt at forhindre forhandlinger om de to spørgsmål, der dominerede interessen: tysk samling og almindelig øst-vest afspænding. For de vestlige regeringer vejede imidlertid tungest, at løsningen af indre problemer i den atlantiske politik, knyttet til det tyske spørgsmål, havde prioritet. Sideordnet forhandlingerne om Parisertraktaterne gik imidlertid bestræbelserne for at få etableret et øst-vest møde, og de vestlige stormagters invitation til Sovjetunionen dannede derfor fra vestlig side overgangen mellem Parisertraktaternes ratifikation og forhandlingerne om den første Genevekonference i sommeren 1955.